

PAPER DETAILS

TITLE: ÇOKUZ AMA YOKUZ: TÜRKİYE'DEKİ AKADEMİSYEN KADINLAR ÜZERİNE BİR ANALİZ

AUTHORS: Burcu SENTÜRK

PAGES: 1-22

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/208522>

ÇOKUZ AMA YOKUZ:**TÜRKİYE’DEKİ AKADEMİSYEN KADINLAR ÜZERİNE BİR ANALİZ**

Nonethemore: An Essay on Female Academics in Turkey

Burcu Şentürk

burcu.senturk@ege.edu.tr

Özet

Türkiye Küresel Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Endeksi’nde ve kadın istihdamı göstergelerinde alt sıralarda yer almaktadır. Kadınların düşük istihdamına ve toplumun her alanında karşılaştıkları cinsel ayrımcılığa rağmen, ülkedeki akademik personeldeki kadın oranı pek çok Avrupa ülkesindeki kadın akademisyen oranından yüksektir. Öte yandan bu yüksek oran kadınların akademik yönetimdeki temsiliyetlerine beklenen ölçüde yansımamakta ve ayrıca kadınların üniversite bölümlerine dağılımları arasında ciddi farklar görülmektedir. Bu çalışma istatistiksel verilere ve Türkiye’deki üniversitelerde yapılan araştırmalara dayanarak kadınların akademideki varlıklarının dinamiklerini analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda araştırmada, Türkiye’deki kadın akademisyenlerin üniversitelerde ve yönetim kademelerindeki konumları ve kadın akademisyenlerin bölümlere göre dağılımındaki sayısal eşitsizlik üzerinden akademik çalışmanın cinsiyetlendirilmiş yapısı tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Akademisyenler, Toplumsal Cinsiyet Roller, Üniversite Eğitimi, Cinsiyetçi İş Bölümü.

Abstract

Compared to Turkey’s poor score in Global Gender Gap Index, and to the rankings of female employment, the high rates of female academics in universities need close examination. Based on the statistical data and research on Turkish universities, this study aims to provide a closer look into Turkish female scholars’ visibility inside academic world. The main argument will be on the contradiction, between the number of Turkish female staff in the academia and the number of them

represented in administrative positions; beyond that, the gendered structure of the academic employment, based on the unequal distribution of female academics, is to be discussed.

Key Words: *Woman Academics, Gender Roles, University Education, Sexual Division of Labour.*

Giriş

Bir toplumdaki kurumlar, içinde bulundukları toplumun kültürel değerlerinden, ideolojisinden, cinsiyet rejiminden, bu rejimle gelişen kadına ve erkeğe atfedilen rollerin şekillendiği stereotiplerden bağımsız değildir ve kurumların işleyişleri bu faktörler tarafından belirlenir (Fagenson, 1990). Her modern toplumda toplumsal cinsiyet ilişkileri ve cinsiyete dayalı iş bölümüne dair belirli, doğru ve arzu edilen bir biçime yönelik varsayımlar mevcuttur (Pfau-Effinger, 1998, s. 150). Bir kurum olarak üniversitenin işleyişinin de içinde şekillendiği toplumun dinamiklerinden ve cinsiyet rejiminden etkilenmediği söylenemez. Pek çok kurumda olduğu gibi üniversitelerde de yükselmeler, performans değerlendirmeleri kişilerin cinsiyetlerinden bağımsız yürütülememekte ve kadınların ve erkeklerin gösterdikleri aynı davranışlar cinsiyetlerine göre farklı yorumlanmaktadır (Heilman, 2001; Wenneras ve Wold, 2001; Settles vd., 2006). Bununla birlikte kadın akademisyenlerin üniversitelerdeki kadrolara ve bölümlere dağılımları, yönetim birimlerindeki oranları erkeklere göre farklılık göstermektedir. Bu çalışma Türkiye’de kadınların farklı seviyelerdeki eğitim kurumlarında ve üniversitelerde öğrenci ve öğretim üyesi olarak bulunmalarının tarihine kısaca değindikten sonra, günümüzde kadınların üniversitelerde görünürlüklerinin çeşitli dinamiklerine odaklanacaktır.

Türkiye’de Kadınların Üniversiteye Girişleri

Kamusal hayatın pek çok alanında olduğu gibi kadınların eğitim ve bilimsel üretim alanına dâhil olabilmeleri de uzun yıllara yayılan mücadelelerle adım adım gerçekleşebilmiştir. Farklı ülkelerde kadınların üniversitelerde bilim insanı olarak çalışabilmeleri bir anda gerçekleşmemiş, kadınlar önce üniversitelerdeki dersleri izleyebilmiş ve belli bölümlere

öğrenci olarak alınmışlar sonrasında ise üniversitelerdeki bütün bölümler kadın öğrencileri kabul etmişlerdir. Ülkelerindeki mücadelelerin gelişimine göre önce kimi ülkelerde kadınlar üniversite eğitime karma eğitimle başlamış kimilerinde başlangıçta ayrı ayrı eğitim gören kadın ve erkek öğrenciler zaman içinde karma eğitime geçmişlerdir (Dyhouse, 1995; Clark, 2008; Creese, 2004). Dünyada üniversite düzeyinde karma eğitimin yasak olduğu ve/veya kadınların sadece belli bölümlere alındığı ülkeler hâlâ mevcuttur. Kadınların üniversitelerde bilim insanı olarak çalışabilmeleri de ancak üniversite öğrencisi olarak kabul edilmelerini izleyen yıllarda gerçekleşebilmiştir. Üniversitelere kadınların öğrenci ve bilim insanı olarak kabul edilme mücadeleleri bazen ülkelerin resmi ideolojileriyle çatışarak kimi zaman da bu ideolojilerden destek alınarak yürütülmüştür.

Türkiye özelinde baktığımızda kız çocukların okullaşması meselesine dair tartışmaların Tanzimat dönemiyle birlikte hız kazandığı söylenebilir. Bu dönemde kız çocuklarının eğitim alması ağırlıklı olarak ileride edinecekleri annelik ve eşlik rollerini iyi yapabilmeleri zemininde dönemin resmi ideolojisi çerçevesinde meşrulaştırılmaktaydı. Bununla birlikte eğitim almış kadınların “vatana hayırlı evlatlar” yetiştirebilmelerinin, huzurlu bir aile ortamının yaratılmasının ve sevgiye dayanan bir karı-koca ilişkisinin önemi vurgulanmaktaydı (Durakbaşı, 2007; Çakır, 1996; Kandiyoti, 1997; Akşit, 2012). Dönemin yenilikçi erkek siyasi elitleri ve entelektüelleri kızların okumasını Osmanlı toplumunun dönüşümü ve modernleşmesi için elzem görüyorlardı, yeni nesilleri yetiştirecek kadınların cehaletten kurtulması bir anlamda “milli” bir meseleydi. Kadınların eğitimi meselesi bu dönemde yükselen milliyetçi tonla harmanlanmıştı, dönemin kadın dergilerinde de bu izleri görmek mümkündü. 1895-1903 yılları arasında yayınlanan *Hanımlara Mahsus Gazete*’de milletin ilerlemesi için anne ve çocuk yetiştiricisi olan kadınların eğitime vurgu yapılmaktaydı (Durakbaşı, 2007, s. 106). Yine 1913 yılında yayın hayatına başlayan *Kadınlar Dünyası* dergisinde kadınların eğitimi meselesi odak noktalarından biriydi. Bu dergide kadınların öğrenim görmesini engelleyenler zaman zaman vatan haini olarak nitelendiriliyor, kadınların ülkenin geleceğinde belirleyici oldukları görüşü işleniyordu. Çünkü yeni nesli yetiştirmeyi kadınların topluma karşı üstlendikleri en önemli görev olarak görüyorlardı (Çakır, 1996, s. 227-229). Kızların hangi okullara gidebileceği, bu okullarda nasıl bir müfredat

uygulanabileceği de yine kızlara atfedilen bu roller ve beklentiler çerçevesinde şekilleniyordu. Najmabadi'nin (2000) de öne sürdüğü gibi kadınların talepleri onların doğal görevi gibi görülen annelik ile ilişkisi bağlamında meşrulaştırılır. Kadınların eğitilip eğitilmemesi her zaman tartışılan, farklı çıkar gruplarının ve ideolojilerin üzerinde fikir beyan ettiği ve çarpıştığı bir alanken, erkeklerin eğitiminin bu derece ateşli tartışmalara yol açmaması kadınların kamusal hayata dahil olmasının oldukça politik bir mesele olduğunu gösterir niteliktedir.

Tanzimat dönemine kadar kızlar kamusal eğitim çerçevesinde yalnızca Şeyhülislam'a bağlı olan ve dini eğitim veren sıbyan mekteplerine gidebilmiş, öğretmenlerin erkek olması ve 1913 yılına kadar kız çocukları için ilköğretimin zorunlu olmaması (Verschoyle, 1950, s. 59) ailelerin kızlarını bu okullara göndermemesinde etkili olmuştur. Kızlar ilköğretim sonrasındaki eğitim kurumlarına ilk defa 1859 yılında kız okulu olarak açılan *Cevri Kalfa İnsa Rüştüye*'sinin eğitime başlamasıyla girebilmişlerdir.¹ Kadın öğretmenlerin yokluğu nedeniyle bu okullarda ilk başta iyi ahlaklı ve yaşlı erkek öğretmenler ders vermiş, okullara kadın öğretmen yetiştirmek amacıyla 1870 yılında Darülmuallimat adıyla kız öğretmen okulları açılmıştır. Kız idadilerinin ve öğretmen okullarının sayısının artması bu okullarda çalışacak kadın öğretmen ihtiyacını arttırmıştı. Bu ihtiyaç kadınların yoğun talebi, kadın hareketinin etkisi ve dönemin yenilikçi erkek siyasi elitlerinin yönelimleriyle birleştiğinde ilk başta 1914 yılında Darülfünun içinde haftanın belirli günleri herkese açık dersler verilmişti. Derslere olan yoğun talep, Darülmuallimatların üst sınıfı olarak İnas Darülfünun'un bir sene içinde eğitim-öğretime başlamasıyla sonuçlandı. Sadece kadın öğrencilerin bulunduğu İnas Darülfünun'da yaşanan derslik ve hoca bulma sıkıntıları, öğrencilerin mücadeleleri, kadınların talepleri ve aynı zamanda kadınların eğitimini milli meselenin parçası gören yükselen siyasi yönelim ile birleşince 1921 yılında üniversitelerde karma eğitime geçildi (Erdem, 2013; Doğramacı, 2000, s. 15; Çakır, 1996).

Tanzimat Dönemi'nden bu yana süregelen modernist gelenekler bağlamında kadınların kamu hayatına katılımlarını en fazla arzulayan kuşağın Kemalistler olduğu öne sürülebilir (Durakbaşı, 2007, s. 119). Bu arzu, Tanzimat döneminden beri bürokratların ve aydınların üzerinde tartıştığı yeni bir aile kurma projesinin önemli bir parçasıydı. Yeni aile modelinin toplumsal temelleri yok değildi zira üst üste gelen savaşlarla erkek nüfusu azalırken kadınlar

az da olsa çalışma hayatına katılmakta, özellikle liman kentlerinde kentlileşen aileler geleneksel aile yapısını zorlamakta, haneler yavaş yavaş çekirdek aile biçimini almaktaydı (Toprak, 2013, s. 253). Öte yandan Batılı eğitim kurumlarında yetişmiş, Batı ülkeleriyle ilişki içinde yeni bir siyasal elit ve aydınlar kümesi yavaş yavaş devlet yönetiminde söz sahibi olmaya başlamakta, kendi ideallerine eşlik edebilecek kadın modeli yaratma arzusu peşinde gitmekteydiler (Durakbaşı, 2007; Toprak, 2013).

Ulus devlet kurma sürecine geç girmiş Türkiye’de, diğer benzer ülkelerde olduğu gibi, modernizm milliyetçilikle iç içe yürümekteydi (Sancar, 2014, s. 57-58). Bu anlamda ulus devlet kuruluşunun erken yıllarında kadınların ulusun yeniden üreticileri olma rolleri siyasal arenada önemle vurgulandı. Uluslaşma sürecinin önemli bir ayağı olan modernizmle eşgüdümlü olarak kadınlar mümkünse modern kıyafetleriyle devleti kuran erkeğin yardımcısı ve yoldaşı, yeni, modern Türk kadını olarak yer almaya davet edildiler. Milliyetçilik kuramları ve ulus devlet tarih anlatısı meseleye pek bu açıdan yaklaşmasa da Yuval-Davis’in (2003) bahsettiği gibi ulusu kültürel, biyolojik ve sembolik olarak üretenler, bir başka ulus veya kültür ile sınırı çizenler kadınlar oldu. Kadınların kamusal alana yönelik davete icapları kadın özgürlüğünden ve cinsler arasında daha eşitlikçi bir ilişki kurmaktan ziyade yeni ulus devletin bahsettiği bir ödevin yerine getirilmesiyle gerçekleştirildi. Bu anlamda iyi evlatlar yetiştirmek için yurttaşlık vazifelerini de yerine getiren, siyasal erkek elitlerin izin verdiği ölçüde ve dışılıklerini gizleyerek kamusal hayata dahil olan kadınlar ulusun inşasında üzerlerine düşeni yapmış olmaktadır. Kadınların siyasal alandaki bağımsız aktivizmlerinin önü kesilmiş² ancak Kemalist söylem ve pratikler kadınların kamusal alanda erkeklerle eşit olma talebine bir meşruiyet sağlamış, kamusal alandaki kaynaklara erişebilen kadınlar bu durumdan faydalanmışlardır (Arat, 1997, s. 101). Kamusal alan- özel alanın ayrımında kadın sorunu kamusal alanla kısıtlanmış, özel alandaki cinsiyete dayalı iş bölümü, cinsiyet rolleri ve cinsel ahlak meseleleri sorgulanmadan bu rollerin devamı esas alınmıştır. Bu durum Türkiyeli feministlerin hala tartıştığı gibi profesyonel kadınların kamu ve özel alandaki varlıkları arasında çatlakları beraberinde getirmiştir (Kandiyoti, 1997b, s. 126).

Erken cumhuriyet dönemi siyasal iktidarının Osmanlı’daki cinsiyetler arası ayrımı karşısında kadın ve erkeğin kamusal hayattaki birlikteliğine ve eşitliğine vurgu yapması ve kendisini bu

yolla eski rejimden farklılaştırması kadınların üniversitelere girebilmesi ve görünürlüklerinin artırılmasına katkı yapmıştır (Özbilgin vd., 2004). *Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi*'ne 1932-1933 öğretim yılında muallim kadrosuna ilk kadın akademisyenin alınmasıyla Türkiye'de kadınlar üniversitelerde akademisyen olarak çalışmaya başlamış, 1934-1935 öğretim yılında kadın öğretim üyesi sayısı 93'e yükselmiştir (Köker, 1988, s. 123, akt. Bildirici vd., 2003, s. 94). Diğer beyaz yaka mesleklerde olduğu gibi akademik kadrolara ilk başlarda kentli, üst orta sınıf kadınlar içinde yer alabilmiştir. Ayşe Öncü, "Uzman Mesleklerde Türk Kadını" isimli çalışmasında kadınların bazı prestijli mesleklerde görülmesini yeni cumhuriyetin kadro yetiştirme tarzıyla ilişkilendirir ve bu konuda sınıfsal bir analizden faydalanır. Hızlı büyüme koşulları altında yeni cumhuriyetin kadro ihtiyacını var olan eğitilmiş yüksek sınıf erkekler karşılayamayacaktır; bu durumda alt sınıftan ve/veya köy kökenli erkeklerin yerine üst sınıf kadınların bu kadrolara davet edilmesi daha az tehditkar bulunur (akt. Kandiyoti, 1997b, s. 70). Toplumda artan yukarı doğru hareketlilik, kırdan kente göç ile kentli ve yüksek eğitime erişebilen nüfusun artması ve sonrasında üniversitelerin sayılarında 1990'larda ve 2000'lerin ortalarında yaşanan sıçramayla³ daha sonra akademik pozisyonlarda farklı sosyal sınıflardan kadınlar da görülmeye başlanmıştır (Özbilgin vd., 2004; Acar, 1993).

Tablo 1: Kadın Öğretim Üyelerinin Yıllara Göre Oranları

Yıl	Kadın Öğretim Üyesi Oranı (%)
1944-1945	13.9
1950-1951	15.9
1959-1960	18.8
1973-1974	25.4
1981-1982	26
1990-1991	31
1993-1994	33
1997-1998	33.8
2001-2002	36.6
2004-2005	38.2
2007-2008	40.3
2010-2011	40.8
2012-2013	41,5

Kaynak: Neusel vd., akt. Er, 2008, s. 75, ÖSYM 2001-2002, 2004-2005, 2007-2008, 2010-2011, 2012-2013 Yüksek Öğretim İstatistiklerinden derlenmiştir.

Özet olarak söylemek gerekirse kadınların üniversitelere öğrenci ve bilim insanı olarak dahil olmaları, kadınların kamusal eğitime yönelik taleplerinin devlet yönetiminde söz sahibi olmaya başlayan milliyetçi modernist ideolojinin yönelimlerine keşişmesi ile mümkün olmuştur. Milliyetçilik, Ortadoğu’da cinsiyet, devlet ve modernleşme arasındaki ilişkiyi analiz eden en eski ve popüler anlatıya zemin sağlamış (Hatem, 1999, s. 67) ve önceki sayfalarda tartışıldığı üzere Osmanlı son döneminden itibaren Türkiyeli kadınlar için yeni bir rol yaratmıştır. Bu rol bir yandan kadınların istihdam alanlarını ve kamusal rollerini genişletirken, öte yandan kadınların asli kimliği yuva kurmak, evlat yetiştirmek ve eşlik görevleri olarak yeniden tanımlamıştır (Durakbaşı, 2007, s. 235). Kadınların diğer mesleklerde olduğu gibi bilim insanları olarak istihdam edilmelerinin tarihinin ve kadınların akademideki güncel durumlarının ancak bu ilişkisellik içinde anlaşılabilceği söylenebilir zira makalenin ilerleyen bölümlerinde anlatılacağı üzere neredeyse erkekler kadar akademide yer alan kadın akademisyenlerin akademideki durumları cinsiyet rolleri ve özel alandaki iş bölümü ile yakından ilişkilidir.

Hem kadın hareketinin etkisi hem de dünyadaki çeşitli gelişmelerle kadınlar yıllar içerisinde artan sayılarıyla bilimsel üretim alanlarının görünür aktörleri haline geldiler. Devlet Personel Dairesi Başkanlığı (2015) verilerine göre Türkiye’de kadın akademisyenlerin tüm akademisyenlere oranı %42.65’e yükselmiştir ve bu Dünyadaki pek çok ülkedeki kadın akademisyen oranından fazladır. Dünya Üniversiteler Sıralamasındaki ilk 400 üniversitenin akademik personelinin incelenmesiyle oluşturulan Global Gender Index 2013’e göre Türkiye’deki en iyi 5 üniversitedeki kadın akademisyen oranı %47.5’tir ve bu oran bahsi geçen indexteki en yüksek orandır.⁴ Öte yandan Türkiye’nin cinsiyetler arası eşitsizlik, kadın istihdamı, kadına karşı şiddet gibi meselelerde karnesinin çok iyi olmadığı, cinsiyetler arası eşitlik yolunda yürünülecek yolun uzun olduğu aşıkardır. Örneğin Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın (UNDP) (2013) hazırladığı insani gelişmişlik raporu Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlik İndeksi’nde Türkiye 187 ülke arasında 69. sırada, Dünya Ekonomik Forumu 2013 Cinsiyet Ayrımcılığı Raporu’nda 136 ülke arasında 120. sırada yer almaktadır. OECD 2012 verilerine

göre ise OECD ülkeleri arasında kadın istihdamının en düşük olduğu ülke Türkiye'dir. Türkiye'de kadınların %28'i istihdam edilirken, OECD ülkeleri ortalaması %57.2'dir ve kadın istihdamının en düşük olduğu ikinci ülke Yunanistan'da kadınların iş gücüne katılımı % 41.9'dur (OECD 2012). Kadın istihdamında Türkiye ile diğer OECD ülkeleri arasındaki derin uçurum ve diğer cinsiyet ayrımcılığı sıralamalarında ülkenin yerinin pek parlak olmaması, Türkiye'de kadınların akademik faaliyette diğer ülkelere nispeten belirgin derecede yüksek oranlarda katılımınadaha dikkatli, detaylı ve eleştirel bir perspektiften bakmayı gerekli kılıyor.

Kadınlar ve Üniversite Yönetimi

İlk olarak kadınların akademik hiyerarşideki yerlerine baktığımızda kadınların sayısal çoğunluğunun üniversite kadrolarına eşit bir şekilde dağılmadığını görmekteyiz. Kadın araştırmacıların akademik kadrolara dağılımına ilişkin istatistikler irdelendiğinde Tablo 2'de gösterildiği gibi akademik hiyerarşi yükseldikçe üniversite kadrolarında kadın akademisyen oranları düşmektedir.

Tablo 2: Üniversitelerdeki Akademik Pozisyonlara Göre Kadın Akademisyen Oranları

	ÇALIŞAN SAYISI	KADIN SAYISI	KADIN ORANI (%)
Profesör	17670	5337	30.20
Doçent	11791	4017	34.06
Yardımcı Doçent	26017	9786	37.6
Öğretim Görevlisi	15631	6183	39.55
Okutman	7059	4030	57.09
Araştırma Görevlisi	41691	21565	51.72
Uzman	3479	1689	48.54
Çevirici	18	12	66.66
Eğitim Ve Öğretim Planlamacısı	19	9	47.36
Asistan	11	6	54.54
TOPLAM	123386	52634	42.65

Kaynak: Devlet Personel Dairesi Başkanlığı, 2015.

Kadınların üniversitelerde daha çok bulundukları kadroların hem hiyerarşide daha düşük pozisyonda yer aldıkları hem de diğer kadrolardan nitelik olarak farklı oldukları söylenebilir. Örneğin akademik personelin cinsiyet dağılımına baktığımız zaman okutmanlık ve uzmanlık kadrolarında kadınların ortalamadan daha yüksek bir oranda bulunduklarını görüyoruz. Bu kadrolar, akademik ortamda asıl iş olarak tanımlanan alanlar olmaktan ziyade genellikle akademide yardımcı, destek kadrolar olarak yer edinen ve yükselme imkânı barındırmayan pozisyonlardır (Acar, 1993). Kadınların yine ortalamadan fazla oranda bulunduğu Araştırma Görevliliği kadrosu ise gittikçe daha çok güvensiz bir hal alan ve çalışanların yüksek lisans ya da doktora eğitimleri sonrasında çalışmaya devam edip edemeyeceklerinin belirsiz olduğu bir kadrodur⁵. Kadınlar üniversite kadrolarında erkekler kadar yer almamakta ve yer aldıkları pozisyonlar ise akademik hiyerarşideki diğer kadrolara görece daha güvencesiz, yükselme imkanı barındırmayan ve akademik hiyerarşinin daha alt basamaklarında yer alan konumlardır.

Kadınların akademik kadrolara orantısız dağılımının, bulundukları kurumlardaki karar mekanizmalarında yer alma düzeylerine de yansıdığı söylenebilir. Üniversitelerdeki yöneticilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında kadınların üniversitelerdeki karar mekanizmalarında çok düşük seviyelerde temsil edildiği görülebilmektedir. 2013 yılı verilerine göre üniversitelerdeki toplam 895 dekanın sadece 81'i (%9) kadındır yine aynı şekilde 203 rektör yardımcısının 18'i (%9)'u kadındır (KADER, 2013). Bugün toplam 174 üniversitenin sadece dokuz tanesinin rektörü kadındır ve bu toplam rektörler içinde %7.5 gibi küçük bir orana denk düşmektedir (KADER, 2015). Üniversitelerde dekanlık ve rektörlük dışında kalan yöneticilik pozisyonlarının ne kadarında kadınların yer aldığına dair sayısal bir veri mevcut değildir. Bu konuda sınırlı bir çalışma olarak Er'in 2004 yılında 53 devlet üniversitesi ve 23 vakıf üniversitesinde 716 kişilik bir örnekleme kadın akademisyenler üzerine yaptığı çalışma anılabilir. Söz konusu araştırma üniversitelerde yöneticilik pozisyonunda görev yapan kadınların ne kadar var olduğuna dair bir bilgi verebilmektedir. Er, çalışmasında kadın akademisyenlerin %58,7'sinin herhangi bir idari görevinin bulunmadığını ve en az temsil edildikleri yönetim kadrosunun senato üyeliği olduğunu belirtmektedir (2008, s.152). Aynı araştırma, kadınların en çok bulunduğu yönetim biriminin %10,2'lik bir oran ile

anabilim dalı başkanlığı olduğunu ve yönetim birimi yükseldikçe kadın yönetici oranının azaldığını göstermektedir.

Üniversitelerde kadınların toplamdaki görünürlükleri ile çelişkili bir şekilde yönetici kadrolarındaki düşük temsiliyetleri diğer kurumlardaki cinsiyet kompozisyonuna benzerlik göstermektedir. Örneğin kadınlar tüm kamu personelinin %36,51'ini oluştururken, bürokrasideki üst düzey memurlardaki kadınların oranı ancak %8'e ulaşmaktadır (KADER, 2015). Sonuç itibariyle, akademinin diğer pek çok alana göre daha yüksek oranlarda kadın istihdamına yer verdiği bir gerçek olsa da bu durum akademideki karar mekanizmalarına kadınların daha çok katılabilmesine ne yazık ki yol açamamaktadır.

Kadınların Bölümlere Göre Dağılımı

Kadınların diğer alanlara göre akademide daha yüksek oranda görünür olmasının en önemli sebebinin öğretmenlik, sekreterlik, memurluk gibi mesleklerin kadınlar için toplum tarafından en saygın meslekler arasında görülmesiyle (Kandiyoti, 1997, s. 33) ilişkili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte Reskin (2001:719-720), piyasadaki işlerin paylaşımında bir "cinsiyet kuyruğundan" bahseder. Emek piyasasında iş ve meslek kuyrukları vardı, bunlar sırasıyla işverenlerin işçileri ve işçilerin de meslekleri bir hiyerarşi içinde sıralamasıyla alakalıdır. İş verenler iş kuyruğunda en öndeki işçiye, işçiler de meslekler kuyruğundaki en iyi pozisyonları edinmeye yönelirler. İşverenler çalışanları potansiyel verimliliklerine göre olduğu kadar içine cinsiyetin dahil olduğu kişisel özelliklere göre de değerlendirirler. Erkek işçiler ise kadınların istihdamını, var olan işlere daha kolay erişerek, daha çok istenilen işler üzerindeki erkek egemenliğini kullanarak ve istenmeyen işleri terk ederek kontrol edebilirler (Reskin, 2001, s. 730). Bu doğrultuda, değişen piyasa koşullarına göre daha az kazanç getiren alanlardan erkeklerin çekildiğini ve bu alanların sıradaki kadınlar tarafından doldurulduğunu öne sürer.

Reskin'in yaklaşımı Türkiye üniversitelerinde kadın akademisyenlerin bazı bölümlere dağılımını yorumlamakta da bir model olabilir. Diş Hekimliği, Eczacılık gibi bölümlerde akademi dışında çalışmanın daha yüksek gelirler getirmesi, bu bölümlerde akademisyen

olarak çalışmayı erkekler için daha az çekici hale getirebilmektedir (bkz. Tablo 3). Tıp fakültelerindeki akademisyenlerin cinsiyet dağılımı Türkiye ortalamasına yakın görünse de (Bkz. Tablo 3) Tıp Fakültelerindeki ana bilim dalları temelinde belirgin bir cinsiyet farklılığı gözlemlenmektedir. Nitekim Tıp fakültelerinde daha prestijli olduğu düşünülen dallarda erkek akademisyenlerin ezici çoğunlukta yer aldığı görülürken, kadın akademisyenlerin Tıp içerisindeki temel bilimlere ait bölümlerde yer aldığı görülebilmektedir. Kısaca birkaç sayısal veriye değinecek olursak, Tıp Fakültesi içindeki kadın akademisyenlerin bazı bölümlere dağılımı şu şekildedir: Kardiyoloji %17.5, Kalp ve Damar Cerrahisi %10.8, Ortopedi ve Travmatoloji %1.5, Halk Sağlığı %54.7, Mikrobiyoloji %60.4, Histoloji ve Embriyoloji %59.1. Cinsiyete dayalı iş bölümüyle şekillenen hane ilişkilerinde ailenin asıl gelirini kazanmakla yükümlü olan erkekler, bu tür alanlardan mezun olduklarında akademi dışı işlere yönelirken, bu durum ilgili bölümlerde kadınlara daha çok yer açılmasını sağlayabilmektedir.

Cinsiyete dayalı iş bölümünün kadınların üniversitelerdeki diğer bölümlere dağılımında da etkili olduğu söylenebilir. Bu sebeple kadınların akademideki iş bölümünde aldıkları konumları incelerken bu kavramı göz ardı etmemek gerekir. Cinsiyete dayalı iş bölümü, belirli iş tiplerini ve alanlarını belirli insan kategorilerine bölüştürür, bu bölüştürme daha sonraki pratikleri dönüştürdüğü ölçüde toplumsaldır ve kadın ile erkeğin faaliyet alanlarını belirler (Dedeoğlu, 2000; Connell, 1998, s. 141). Cinsiyetin toplumsal ilişkilerinden kaynaklanır ve aynı zamanda tarihsel ve toplumsal olarak şekillenir (Kergoat, 2009, s. 10). Böyle bir iş bölümünde kadın ve erkeğin işlevleri ve faaliyetleri arasındaki farklılıklar doğal olarak görülürken (Fougeyrollas-Schwebel, 2009, s. 159), erkekler üretim alanına kadınlar ise yeniden üretim alanına konumlanır. Kadın ve erkeğin birincil faaliyet alanları hem farklıdır hem de birbirine hiyerarşiktir. Bu anlamda erkekler aynı zamanda yüksek toplumsal artı değer taşıyan işleri kontrolleri altına alırlar (Kergoat, 2009, s. 10). Kadınlar ve erkekler ayrımsal eğitim alırlar ve farklı alanlarda ustalaşırlar ve bu da kadın ve erkeğin istihdam edilme biçimlerine ve yerlerine doğrudan yansır ve aynı zamanda cinsiyete dayalı işbölümünü güçlü bir kısıtlama sistemine dönüştüren mekanizmalardan birini oluşturur (Connell, 1998, s. 142). Bu açıdan üretim alanıyla yakından ilişkili olan faaliyet ve iş kollarında daha fazla erkeğin bulunması, daha çok erkeklerin bu tür işlere yönelik eğitim veren üniversiteleri tercih

etmesi ve bunun sonucu olarak bu eğitimi veren bölümlerin kadrolarında kadınların çok daha az bulunması cinsiyete dayalı iş bölümü temelinde anlam kazanır. Örneğin 2013 yılında Maden Mühendisliği, Makine Mühendisliği ve Elektrik-Elektronik Mühendisliği bölümlerine yerleşen kadın öğrencilerin bölümlerdeki toplam öğrencilere oranı sırasıyla %13, %11 ve %19'dur (ÖSYM, 2013b). Bu bölümlerdeki kadın akademisyen sayısı ise sırayla %18, %12 ve %17'dir (OSYM, 2013a).

Bununla birlikte çocuk ve hasta bakımı gibi yeniden üretim ile ilişkili olan faaliyetlerin kadınların cinsiyet rollerine daha uygun olduğunun ve kadınların bu tür işlere “doğal” olarak daha yatkın olduklarının düşünülmesi ve bu alanları erkek öğrencilerin tercih etmemesi, bu bölümlere ağırlıklı kadın öğrencilerin girmesini getirmektedir. Bu ise akademide kadın akademisyenlerin sayısını artırmaktadır. Ev içi emeğin kamusal uzantısı görünümünde olan çocuk eğitimi ve bakım faaliyetlerinin mesleki becerisinin verildiği Okul Öncesi Öğretmenliği ve Hemşirelik bölümleri bu duruma örnek verilebilir. Bunun dışında Tıp Fakülteleri içinde Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dallarında kadın akademisyenlerin erkeklerden fazla yer alması, bu disiplinin çocuk bakımıyla yakından alakalı olması nedeniyle kadınlara göre olarak algılanmasıyla açıklanabilir. Ne var ki bu rakamlar dikkatli ele alınmadığında temsilde eşitlik problemini maskeleyemekte de iş gördüğü açıktır. Diğer bir deyişle, kadın akademisyen sayısına dönük bu nicel bilgi eleştirel bir perspektifle nitel analize tabi tutulduğunda ortaya çıkan tablo farklılaşmaktadır. Dolayısıyla, Diş Hekimliği, Eczacılık, Okul Öncesi Öğretmenliği, Hemşirelik gibi bölümlerde kadın akademisyenlerin erkek akademisyenlere sayısal üstünlüğü, ancak bilim alanlarına da sirayet eden cinsiyete dayalı iş bölümü ve akademisyenliğin piyasadaki diğer mesleklerle gelir ve statü anlamındaki karşılaştırılması neticesinde daha gerçekçi yorumlanabilecektir.

Tablo 3: Üniversitelerdeki Bazı Fakülte/Bölümlerdeki Kadın Akademisyen Oranları

Bölüm/Fakülte	Kadın Akademisyen oranı (%)
Dil ve Edebiyat	64.2
Tıp	41.5
Diş Hekimliği	51.9
Eczacılık	74.4
Hemşirelik	92.5
Okul Öncesi Öğretmenliği	73.8
Makine Mühendisliği	12.2
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	17.7
Maden Mühendisliği	18

Kaynak: ÖSYM 2012-2013'ten derlenmiştir.

Kısaca söylemek gerekirse kadınların akademide daha çok yer aldıkları pozisyonlar hem görece daha güvencesiz, geçici ve destek personel konumunda (Acar, 1993) hem de kimi fakültelerde akademik çalışmanın çok kazançlı olmadığı, ya da kadın işi olarak görülen mesleklerin eğitimlerinin verildiği bölümler kadınlara bırakılıyor. Bu duruma bakıldığında kadınların istatistiklere yansıyan görünürlüğünün üniversitelerde kaynakların paylaşımının cinsiyetçiliğini değiştirmediği söylenebilir. Bununla birlikte TABLO 3'te görüldüğü üzere, kadın akademisyenlerin cinsiyete dayalı iş bölümünde kadınlara daha uygun görülen mesleklerin eğitimlerinin verildiği dallarda yoğunlaşması, akademideki kadın görünürlüğünün toplumsal cinsiyet algısı temelinde şekillendiğini göstermektedir. Kadınların bilimsel üretimde görünür olması elbette önemli, ancak bu durum ne yazık ki toplumun ataerkil yapısının akademide de devam etmesini, akademideki iş bölümünün cinsiyetçi olmasını engelleyemiyor.

Kadınların akademideki sayısal varlıkların yıllar içinde artması ama öte yandan hem yönetim mekanizmalarında yer alamamaları, hem de akademide ağırlıkla güvencesiz ve hiyerarşinin alt basamaklarındaki pozisyonlarda ve kadınlara “uygun” görülen meslek dallarıyla ilişkili bölümlerde varlık göstermelerini anlayabilmek için, kadınların özel alanla olan ilişkilerine de bakmak zorunludur. Çünkü kadınların üniversitelerde yönetici kadrolarında yer alamaması ve akademik hiyerarşide daha alt basamaklarda yoğunlaşmaları, akademideki iş

performanslarıyla yakından ilişkilidir. İş performansı ise aslında bakım emeği hesaba katılmadan, yapay bir kamusal-özel ayırımına dayanan performans değerlendirmesiyle ölçülmektedir ki bu sayısal verileri bir kez daha problemli hale getiren temel bir bileşendir. Zira bu bakış, özel alandaki değer üretiminin kamusal alanda değersizleştirilmesini, dolayısıyla hesaba katılmamasını getirir (Weir, 2005, s. 325; Agger, 2004; Nickel ve Eikenberry, 2014).

Cinsiyetçi iş bölümünde hanenin ve hanenin içindekilerin yeniden üretimini ilgilendiren işlerin, cinsiyetleri gereği kadınlar tarafından yapılması gerektiği düşünülür. Bu tür işler kadınların asli görevleri olarak tahayyül edilen annelik ve eşlik asli görevleri olarak görülür. Dolayısıyla kadınlar zamanlarının büyük kısmını hane içinde, hanenin ve içindekilerin yeniden üretimini sağlayarak geçirirler. Hane içi emek karşılığının alınmadığı, değerinin ölçülmediği ücretsiz emek olma niteliğiyle karakterize olur. Erkekler bu tür işlere çok az zaman harcarlar. Zamanlarının önemli bir bölümü büyük ölçüde kamusal alanda değeri olan, karşılığını alabildikleri ücretli işlerde geçirirler. Türkiye’de kadınlar, çocuk, yaşlı ya da hasta bakımına gün içindeki zamanlarının ortalama %22’sini harcarken, erkekler zamanlarının sadece %3.5’ini bu faaliyete harcamaktadırlar (OECD, 2014a). Bununla birlikte kadınlar günlük ortalama 4.35 saatlerini rutin ev işlerine harcarken erkekler için bu zaman 21 dakikaya düşmektedir (OECD, 2014b). Türkiye OECD ülkeleri arasında kadınların hane içi emeğe en fazla zaman ayırdığı ve bu konuda erkek-kadın arasındaki farkın en fazla olduğu ülkelerden biridir.

Cinsiyete dayalı iş bölümü ile şekillenmiş toplumda yetişen ve bilimsel üretimde yer alan akademisyen kadınlar elbette toplumsal cinsiyet hiyerarşisi içinde kendilerine düşen emek biçimlerinden ve bu emeklerin doğal uzantısı haline gelen ancak içindeki emeğin görünmezleştiği ve duygusal atıflarla anlamlandırılan annelik, eşlik görevlerinden azade değildirler. Türkiye’de kadın akademisyenlerle yapılan araştırmalar akademisyen olmanın kadın akademisyenlere bir saygınlık kazandırdığını göstermektedir. Ne var ki bu meslek aile ve toplum içindeki saygınlıklarını arttırsa da, ev içindeki cinsiyet dayalı iş bölümündeki roller düzenlemesinden azade olamamaktadırlar. Örneğin Ankara’daki bir devlet üniversitesinde çalışan 291 kadın araştırma görevlisi ile gerçekleştirilen bir araştırmada, kadın araştırma

görevlilerinin yarısından fazlası ev işlerinin kendi sorumluluğunda olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmaya katılan araştırma görevlilerinin % 59.4'ü yemek pişirme, % 50.5'i bulaşık yıkama, % 69.2'si çamaşır yıkama, % 41.1'i ütü yapma, % 65'i giysileri onarma, % 55.8'i de çocuklara yemek hazırlama işini “kendilerinin sorumluluğunda” görmektedir (Ergöl vd., 2012). Yine aynı araştırmaya katılan kadınların yarısına yakını kadının çalışmasının aile hayatını olumsuz etkilediği ve yaklaşık üçte biri ev içinde kadının erkekten kariyerce yüksek olmasının aile içinde sorun yaratacağı yönünde görüş belirtmiştir. Kadın araştırma görevlilerinin azımsanmayacak çoğunluktaki bu fikirsel eğilimleri, toplumsal cinsiyet rejiminin kadınların öncelikle annelik ve eşlik rollerini yerine getirmesi vurgusunu bilimsel üretimdeki kadınların da kısmen benimsediklerine dair bir düşünceye işaret etmektedir.

Kadın akademisyenlerin akademide yükselebilmek için akademik hiyerarşinin aynı basamaklarında yer aldıkları erkek meslektaşlarından çok daha fazla emek harcamak zorunda oldukları açıktır. Zira kadınlar bir yandan kendi sorumluluklarında gördükleri ev işleri ve bakım faaliyetlerini yürütmek, diğer yandan ise akademik yükselme kriterlerini yerine getirmeye çalışmak, dolayısıyla çifte mesai yapmak zorunda kalmaktadırlar. Türkiye'deki akademisyenlerle yapılan çeşitli araştırmalarda bu durumu destekler nitelikte sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin Nevşehir Üniversitesi'nde 209 akademisyenle gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcılar %63.2 gibi yüksek bir oranla “Bir kadın her şeyden önce iyi bir ev kadını ve anne olmalıdır” önermesine katılmış ve yine aynı araştırmadaki katılımcıların %55.5'i ev içi düzenin sağlanmasının babadan çok annenin görevi olduğu ve %46.9'u evi geçindirmenin erkeğin görevi olduğu yönünde fikir beyan etmişlerdir (Kahraman vd., 2014, s. 818). Ordu Üniversitesi'nde gerçekleştiren bir araştırma kadın akademisyenlerin demografik özellikleri, ünvanları ve statüleri farklılık gösterse de, güvencesiz, karşılıksız ve düzensiz niteliklere sahip ev işleriyle ilgili sorumlulukların büyük oranda kadınlara ait olduğunu göstermiştir (Dikmen vd., 2012).

Kadınların eğitim düzeyi, statüsü, çalışma yaşamına katılım oranı, geliri, içinde bulunduğu sınıfsal konumları gibi etkenler kadının ev içindeki geleneksel rolünü dönüştürmeye yetmemektedir. Bu durum elbette sadece Türkiye'deki akademisyenlere özgün bir durum değildir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde kadın akademisyenlerin üniversitedeki idari görevlerde

daha az yer almalarının ve erkekler kadar yükselememelerinin sebeplerini araştıran araştırmacılar kadınların ev işleri ve bakım faaliyetlerine erkeklere göre daha çok zaman ayırmalarına ve toplumsal cinsiyet rollerinin kadın akademisyenlerin kendi emeklerini kullanma biçimleri üzerindeki etkisine vurgu yapmışlardır (bkz. Van Anders 2004; O’Laughlin vd., 2005; Kulis vd., 2002; Ward vd., 2005).

Sonuç

Günümüz Türkiye’inde kadınların akademide diğer ülkelere göre çok daha fazla sayıda yer almaları her ne olursa olsun kadınların bilimsel üretimdeki istihdamına dair umut verici bir gerçekliktir. Ancak Türkiye’de akademisyenlerle yapılan çalışmalar ve çeşitli istatistiki veriler, toplumun bir parçası olan üniversitelerin de kadınların sayısal çoğunluğuna rağmen toplumun cinsiyetlere atfettiği rollerden bağımsız işlemediğini göstermektedir.

Akademik çalışmadaki istihdam kompozisyonuna eleştirel bir pencereden bakıldığında akademide kadınların yer aldıkları pozisyonların cinsiyete dayalı iş bölümüyle şekillendiğini görmek mümkündür. Kadınların akademide diğer iş alanlarına göre daha yüksek oranlarda var olmaları üniversitelerdeki yönetim kadrolarında da daha fazla temsil edilebilmelerini beraberinde getirmemektedir. Bunun yanı sıra pozisyonlar akademik hiyerarşide yükseldikçe kadın oranı düşmektedir. Bu durum kadınların akademide de cam tavan engeliyle karşı karşıya geldiğini gösterebilir. Makalenin bir önceki kısmında tartışıldığı üzere akademideki kadınların da yeniden üretimde çoğunlukla kendilerini sorumlu olarak görmeleri ve akademik performans kriterlerinin -diğer sektörlerdeki gibi- bakım emeğini hesaba katmadan sadece akademik üretim alanıyla oluşturulması da bir faktördür. Ancak akademik pozisyonlarda yükselmek aynı zamanda bir kıdem meselesi olduğu için araştırma görevliliği gibi daha düşük pozisyonlarda çoğunlukla kadınların yer alması durumunun kuşaklar arasındaki farkı da içinde barındırabileceği göz ardı edilmemelidir. Bir başka deyişle, akademiye giriş pozisyonu olan araştırma görevliliği kadrosunda kadın sayısının çoğunlukta olması gelecekteki üniversite kadrolarının cinsiyetlere dağılımındaki muhtemel bir dönüşüme işaret ediyor olabilir.

Kadınların akademik çalışmanın dışarıdaki çalışmaya göre daha az getirisi olan bölümlerde ve cinsiyete dayalı iş bölümüne göre kadınlara uygun olduğu düşünülen mesleklerin eğitiminin verildiği bölümlerde daha çok yer almaları kadın emeğinin iş piyasasındaki genel görünümünün akademiye yansması olarak okunabilir. Çünkü oransal olarak bakıldığında çeşitli emek piyasalarında kadınların erkeklere göre daha az ücret getirisi olan, yükselme imkanı daha az olan ve daha düşük kademe işlerde çalıştığı bir durum söz konusudur (Toksöz, 2011; Öztürk, 2010; İlkaracan, 2007). Bununla birlikte, kadınların piyasada hasta, yaşlı, çocuk bakımı ve hizmet ile yakından ilişkili ve sekreterlik gibi yardımcı pozisyonlara denk düşen mesleklerde daha fazla bulunuyor olması cinsiyete dayalı iş bölümünün kamusal alandaki yansmasına denk düşmektedir. Böyle bir dağılıma elbette akademide de rastlanmaktadır. Kadınlar, tartışıldığı üzere genellikle kadınlıkla doğal olarak ilgisi olduğu düşünülen mesleklerin eğitiminin verildiği bölümlerin akademik kadrolarında yoğunlaşmışlardır.

Bu makalede tartışılan veriler akademide diğer alanlara göre daha fazla oranda kadın istihdam edilmesine rağmen diğer emek piyasalarında kadınların istihdamını etkileyen faktörlerin akademide de geçerli olduğunu ortaya koymaktadır. Yüksek oranda temsiliyet yönetim mekanizmalarında daha çok söz sahibi olmayı ya da cinsiyete dayalı iş bölümünde kadınlara uygun görülmeyen alanlara kadınların da dahil olmasını beraberinde getirmemektedir. Akademideki kadınlar da hane içindeki yeniden üretimden kendilerini sorumlu hissediyor ve iş yerinde kaynaklara erkekler kadar erişemiyorlar, yani toplum tarafından saygın görülen bir meslekte bulunsalar da kurtulmuş kadınlar değiller. Türkiye'nin modernleşme hikayesine kısaca değinilerek başlayan bu makale aslında ev içi roller, cinsel ahlak ve kadın özgürlüğü meseleleri tartışılmadan ve hatta geleneksel cinsiyet rolleri sürdürülerek kadının kamuya dahil olmasının kadın erkek eşitliğini sağlayamadığını da gösteriyor. Kadınlar kamusal hayata, iş yaşamına önemli oranlarda dahil olduklarında bile cinsiyete dayalı iş bölümü yaptıkları işi, çalışma biçimlerini ve koşullarını şekillendiriyor ve kaynaklara erişim konusunda erkeklerle aynı pozisyonlarda olmaları mümkün olmuyor.

¹ 19. yy'ın ortalarına kadar kız çocukların kamusal eğitimi erkek çocuklarınınkinin gerisinde kalmıştır, bunun tek istisnası ise 1865 yılında erkek sanayii mektepleriyle eş zamanlı olarak açılan Kız Sanayi Mektepleridir (Akşit, 2012, s.74).

² Erken cumhuriyet döneminde kadınların ve kadın hareketlerini siyasal arenada karşılaştıkları engeller için bkz. Zihnioğlu, 2003; Sancar, 2014, s. 153-190; Arat, 1997, s. 101-103.

³ Türkiye'deki üniversite, akademik personel ve kadroların yıllar içindeki dağılımını gösteren bir çalışma için bkz. Günay ve Günay, 2011.

⁴ <http://www.timeshighereducation.co.uk/features/global-gender-index-2013/2003517.article>

⁵ Araştırma Görevlilerinin güncel çalışma koşulları, üniversitelerde yaşadıkları sorunları üzerine yapılmış ayrıntılı bir araştırma için bkz. Eğitim- Sen Yüksek Öğretim Bürosu, 2013, Araştırma Görevliliği Araştırması.

Kaynakça

Acar, F. (1993). "Women and university education in Turkey". *Higher Education in Europe*, 18(4), 65-77.

Agger, B. (2004). *Speeding up fast capitalism: Cultures, jobs, families, schools, bodies*. Boulder, CO: Paradigm Publishers.

Akşit, E. (2012). *Kızların sessizliği: Kız enstitülerinin uzun tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Arat, Y. (1997). "The project of modernity and women in Turkey". R. Kasaba ve S. Bozdoğan (der.) *Rethinking modernity and national identity in Turkey* içinde, ss. 95-112. Seattle ve Londra: University of Washington Press.

Bildirici, M., Anafarta, N., ve Aykaç, E. (2003). "Türkiye üniversitelerinde kadın emek gücü". *İktisat İşletme ve Finans*, 18(206), 92-108.

Clark, L. L. (2008). *Women and achievement in nineteenth-century Europe*. Cambridge University Press.

Connell, R. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve cinsel politika*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Creese, M. R. (2004). *Ladies in the laboratory II: West European women in science, 1800-1900: A survey of their contributions to research*. Scarecrow Press.

Çakır, S. (1996). *Osmanlı kadın hareketi*. İstanbul:Metis Yayınları.

Devlet Personel Daire Başkanlığı (2015). Üniversitelere ilişkin sayısal veriler, <http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/istatistik/universitelere-ilskin-sayisal-veriler> [Erişim Tarihi: 25.05.2015]

Dikmen N. ve Maden, D. (2012) "Kadın akademisyenlerin görünmeyen emeği üzerine bir araştırma: Ordu Üniversitesi örneği", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 257-288.

Doğramacı, E. (2000). *Women in Turkey and the New Millennium*. Ankara: Atatürk Research Center.

Durakbaşı, A. (2007). *Halide Edip: Türk Modernleşmesi ve feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Dyhouse, C. (1995). *No distinction of sex? Women in British universities 1870-1939*, (ss. xii-288). Routledge.
- Eğitim- Sen Yüksek Öğretim Bürosu (2013). Araştırma görevliliği araştırması.
- Er, D. (2008). "Modern Türkiye’de kadın öğretim üyelerinin konumuna ve sorunlarına sosyolojik bir yaklaşım." Fırat Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Ergöl, Ş., Koç, G., Eroğlu, K., Taşkın, L. (2012). "Türkiye’de kadın araştırma görevlilerinin ev ve iş yaşamlarında karşılaştıkları güçlükler", *Yükseköğretim Dergisi*, 2(1), 43-49.
- Fagenson, E. A. (1990). At the heart of women in management research: Theoretical and methodological approaches and their biases. *Journal of Business Ethics*, 9, 267-274.
- Fougeyrollas- Schwebel, D. (2009). "Ev emeği", H. Hirata vd. (der.) *Eleştirel feminizm sözlüğü* içinde, ss. 159-165. İstanbul: Kanat Yayınları.
- Global Gender Gap Report (2013), http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2013.pdf
- Global Gender Index (2013), <http://www.timeshighereducation.co.uk/features/global-gender-index-2013/2003517.article> (Erişim Tarihi: 05.05.2015).
- Gunay, D., ve Gunay, A. (2011). "1933’ten günümüze Türk yükseköğretiminde niceliksel gelişmeler." *Journal of Higher Education and Science*, 1(1), 1–22. <http://doi.org/10.5961/jhes.2011.001>
- Hatem, M. (1999). "Modernization, the state, and the family in Middle East women’s studies". *Social history of women and gender in the modern Middle East*, ss. 63-87.
- Heilman, M. E. (2001). Description and prescription: How gender stereotypes prevent women's ascent up the organizational ladder. *Journal of Social Issues*, 57(4), 657-674.
- İlkkaracan, İ. ve Selim, R. (2007). "The gender wage gap in the Turkish labor market." *LABOUR: Review of Labour Economics & Industrial Relations* 21(3), 563–93.
- KADER (2015) Kadın istatistikleri <http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/Show/400/kader-istatistikleri.html> (Erişim Tarihi: 20.04.2015)
- (2013) Kadın İstatistikleri, <http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/635106274588385879.pdf> (Erişim Tarihi: 19.04.2015)
- Kahraman L., Kahraman, A.B., Ozansoy, N., Akıllı, H., Kekillioğlu, A., Özcan, A. (2014) "Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi toplumsal cinsiyet algısı araştırması." *Turkish Studies* 9/2, 811–31.
- Kergoat, D. (2009). "Cinsiyete dayalı işbölümü ve cinsiyetin toplumsal ilişkileri", *Praksis*, 20:9-16.

-
- Kandiyoti, D. (1997a). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar: Kimlikler ve toplumsal Dönüşümler*, İstanbul: Metis Yayınları.
- (1997b). "Gendering the Modern: On missing dimensions in the study of Turkish Modernity". R. Kasaba ve S. Bozdoğan (der.) *Rethinking modernity and national identity in Turkey* içinde, ss. 113-132. Seattle ve Londra: Univesrity of Washington Press.
- Kulis, S., & Sicotte, D. (2002). "Women scientists in academia: Geographically constrained to big cities, college clusters, or the coasts?" *Research in Higher Education*, 43 (1), 1-30.
- Najmabadi, A. (2000). "Sevgili ve ana Olarak erotik Vatan: Sevmek, sahiplenmek, korumak", A. Altınay (der.). *Vatan, millet, kadınlar* içinde, ss. 118-154. İstanbul:İletişim Yayınları.
- Nickel, P. M., & Eikenberry, A. M. (2006). "Beyond public vs. private: The transformative potential of democratic feminist management". *Administrative Theory & Praxis*, 28(3), 359-380.
- O'Laughlin, E. M., & Bischoff, L. G. (2005). "Balancing parenthood and academia work/family stress as influenced by gender and tenure status." *Journal of Family Issues*, 26(1), 79-106.
- OECD (2014a) Time use for work, care and other day-to-day activities, http://www.oecd.org/els/family/LMF2_5_Time_use_of_work_and_care.pdf (Erişim Tarihi: 25.04.2015)
- (2014b) Gender Data Portal, Time use across the world, <http://www.oecd.org/gender/data/balancingpaidworkunpaidworkandleisure.htm> (Erişim Tarihi 26.04.2015)
- (2012), Employment and labour markets: Key tables from OECD http://www.oecd-ilibrary.org/employment/employment-rate-of-women_20752342-table5 (Erişim Tarihi 06.05.2015)
- ÖSYM (2013a) Yüksek öğretim istatistikleri, 2012-2013 öğretim yılı lisans eğitimi veren yükseköğretim programlarında görevli öğretim elemanlarının öğretim alanlarına göre Sayıları, <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-69402/h/13ogretimalanlisansogrencisay.pdf> (Erişim Tarihi 06.05.2015)
- (2013b), Yüksek öğretim istatistikleri, öğretim alanlarına göre lisans düzeyindeki öğrenci sayıları, <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-69421/h/29lisansogretimalan.pdf> (Erişim Tarihi: 06.05.2015)

- (2011), Yüksek öğretim istatistikleri, öğretim yılı lisans eğitimi veren yükseköğretim programlarında görevli öğretim elemanlarının öğretim alanlarına göre Sayıları, <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-58227/h/28ogretimelemanakdgrv.pdf> (Erişim Tarihi: 06.05.2015)
- (2008), Yüksek öğretim istatistikleri, öğretim yılı lisans eğitimi veren yükseköğretim programlarında görevli öğretim elemanlarının öğretim alanlarına göre sayıları, <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-45272/h/24ogretimelemanakdgrv.pdf> (Erişim Tarihi: 06.05.2015)
- (2002) Yüksek öğretim istatistikleri, öğretim yılı lisans eğitimi veren yükseköğretim programlarında görevli öğretim elemanlarının öğretim alanlarına göre sayıları, <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-43119/h/25lisansegitimi.pdf> (Erişim Tarihi 06.05.2015)
- (2005) Yüksek öğretim istatistikleri, öğretim yılı lisans eğitimi veren yükseköğretim programlarında görevli öğretim elemanlarının öğretim alanlarına göre sayıları, <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-43511/h/25lisans1.pdf> (Erişim Tarihi 06.05.2015)
- Özbilgin, M., ve Healy, G. (2004). "The gendered nature of career development of university professors: The case of Turkey". *Journal of Vocational Behavior*, 64(2), 358–371. <http://doi.org/10.1016/j.jvb.2002.09.001>
- Pfau-Effinger, B. (1998). "Gender cultures and the gender arrangement— a theoretical framework for cross-national gender research". *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 11(2), 147-166.
- Poyraz, B. (2013). "Akademi kadınların cenneti mi? Ankara Üniversitesi örneği", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4 (2).
- Reskin, B. F. (2001). "Labor markets as queues: a structural approach to changing occupational sex composition". *American Sociological Review*, 52(2), 195-210.
- Sancar, S. (2012). *Türk Modernleşmesinin cinsiyeti: Erkekler devlet, kadınlar aile kurar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Settles, I. H., Cortina, L. M., Malley, J., & Stewart, A. J. (2006). "The climate for women in academic science: The good, the bad, and the changeable". *Psychology of Women Quarterly*, 30(1), 47-58.
- Toksöz, G.(2011). *Kalkınmada Kadın Emeği*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Tümer Erdem, Y. (2013). *II.Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kızların Eğitimi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- UNDP, (2013). <http://hdr.undp.org/en/content/table-4-gender-inequality-index>
- Verschoyle, T. "Education in Turkey." *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 26.1 (1950), 59-70.

-
- Van Anders, S. M. (2004). "Why the academic pipeline leaks: Fewer men than women perceive barriers to becoming professors". *Sex roles*, 51(9-10), 511-521.
- Ward, K., & Wolf-Wendel, L. E. (2005). "Work and family perspectives from research university faculty". *New Directions for Higher Education*, 2005(130), 67-80.
- Weir, A. (2005). "Global universal caregiver". *Constellations*, 12, 308-330
- Wennerâs, C, & Wold, A. (2001). "Nepotism and sexism in peer-review. In M. Wyer, M. Barbercheck, D. Giesman", H. O. Ozturk, ve M. Wayne (der.), *Women, science and technology: A reader in feminist science studies* içinde, ss. 46-52, New York: Routledge.
- Yaman Öztürk, M. (2010). "Ücretli ve Ücretsiz Bakım Hizmeti Eksninde Kadın Emeği", S. Dedeoğlu ve M. Yaman Öztürk (der.) *Kapitalizm, Ataerkillik ve Kadın Emeği* içinde ss. 25-78, İstanbul: SAV Yayınları.
- Zihnioğlu, Y. (2003). *Kadınsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği* İstanbul: Metis Yayınları.